

Внесення прокурором протесту призупиняло дію відповідного акту. В той же час, прокурор чий протест було відхилено, направляв генерал-прокурору спеціальну доповідь. Вивчивши даний документ він вирішував підтримати свого підлеглого чи ні. Безпосереднє кримінальне переслідування знаходилося поза компетенцією прокурора. Він лише наглядав за ходом розслідування справи. Прокурори призначались на посади Сенатом за пропозицією генерал-прокурора. Як визначав указ «Про посаду генерал-прокурора» генерал-прокурор як і підпорядковані йому прокурори звільнюються від відповідальності за донос, що не підтвердився. Але за ті чи інші провини вони могли бути покарані тільки Сенатом. Сам генерал-прокурор або обер-прокурор несли відповідальність виключно перед імператором.

Слід відзначити, що для служби в прокуратурі на той час ніяких нормативних вимог не було. Претенденти могли бути з різних верств, але вони повинні були мати кращі ділові та моральні якості. Юридична техніка того часу була ще не досконалою, юриспруденція не сформувалась як сфера професійної діяльності, не існувало юридичної освіти. Для прокурора найважливішим було не знання законодавства як такого, а розуміння монаршої волі та особиста відданість.

Після смерті Петра I до влади прийшла Катерина I, поступово влада в країні перейшла до рук аристократії. Це не могло не вплинути на статус генерал-прокурора, а пізніше і прокуратури в цілому. Петру I генерал-прокурор потрібен був для нагляду за аристократією, а в умовах коли монарх знаходився під їх владою, посада генерал-прокурора втратила своє значення. При Катерині I відбувається відхід від встановленого Петром I порядку здійснення вищого нагляду прокуратури за дотриманням законів в державі; зменшується роль як прокуратури в цілому так і генерал-прокурора зокрема.

КАЗАК О. А.

Науково-дослідний інститут Національної академії прокуратури України,
головний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення
прокурорської діяльності поза сферою кримінальної юстиції

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОКУРОРОМ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ У СУДІ

Законом України від 2 червня 2016 року № 1401-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» до Основного Закону України внесено зміни, відповідно до яких із тексту виключено

розділ VII «Прокуратура». Водночас розділ VIII «Правосуддя» цього нормативного акта доповнено статтею 131-1. У нормах нової статті закріплено правовий статус прокуратури України та її конституційні функції.

Відповідно до нових конституційних положень прокуратура в Україні здійснює:

- 1) підтримання публічного обвинувачення в суді;
- 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;
- 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Таким чином, право прокурора на захист державних інтересів у суді закріплено на конституційному рівні. Проте наразі існує низка проблем стосовно реалізації цієї конституційної функції прокуратури. Зокрема чинний Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру» не приведено у відповідність до вимог оновленої Конституції України.

Представництво прокурором інтересів держави у суді регламентовано в статтях 23, 24 згаданого Закону. Згідно з положеннями цих статей прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу. Однак за нормами Конституції України право прокурора на захист державних інтересів у суді виникає у виключних випадках. Саме поняття «виключних випадків» законодавцем не закріплено. Тому на сьогодні прокурори під час реалізації цієї конституційної функції керуються рішеннями Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 року № 3-рп/99 у справі № 1-1/99 за конституційним поданням Вищого арбітражного суду України та Генеральної прокуратури України щодо офіційного тлумачення положень статті 2 Арбітражного процесуального кодексу України (справа про представництво прокуратурою України інтересів держави в арбітражному суді). У цьому рішенні зазначено, що прокурори та їх заступники подають до суду позови саме в інтересах держави, а не в інтересах підприємств, установ і організацій незалежно від їх підпорядкування і форм власності. «Інтереси держави» є оціночним поняттям, прокурор чи його заступник у кожному конкретному випадку самостійно визначає з посиланням на законодавство, на підставі якого подається позов, у чому саме відбулося чи може відбутися порушення матеріальних або інших інтересів держави, обґрунтовує у позовній заяві

необхідність їх захисту та зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах.

Ураховуючи результати представницької діяльності органів прокуратури України за 2016 рік, за якими судами присуджено понад 16 млрд грн, реально виконано судових рішень та добровільно відшкодовано за позовами прокурорів майже 10 млрд грн, робота прокуратури є досить ефективною навіть за умови суттєвого звуження її повноважень [1, с. 12]. Тому, на нашу думку, положення наведеного вище рішення Конституційного Суду України щодо самостійного визначення і обґрунтування прокурором інтересів держави доцільно перенести у чинний Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII «Про прокуратуру» як визначення конституційних виключних випадків захисту прокурором державних інтересів у суді.

Слід відзначити, що право прокурора захищати інтереси держави в судовому порядку передбачено у процесуальному законодавстві України. Зокрема, у ст. 29 Господарського процесуального кодексу України, ст. 60 Кодексу адміністративного судочинства України, ст. 45 Цивільного процесуального кодексу України містяться норми, що надають прокурору право на представництво інтересів держави в суді у межах повноважень, визначених законом. У зв'язку з конституційним оновленням представницької функції прокурора щодо захисту інтересів держави зазначені статті кодексів потребують приведення у відповідність до Основного Закону України в частині повноважень прокурора [2, с. 142].

Також вбачається необхідним подальше удосконалення чинного законодавства та уніфікація правового механізму реалізації прокуратурою представницької функції у Цивільно-процесуальному і Господарсько-процесуальному кодексах України та Кодексі адміністративного судочинства України [3, с. 34].

Ще одним питанням, яке потребує законодавчого вирішення, є закріплення у процесуальних кодексах присічних строків для оскарження судових рішень в апеляційному, касаційному порядку, що не підлягають поновленню, тільки щодо скарги, подання прокурора, органу державної влади, органу місцевого самоврядування (ст. ст. 93, 110 Господарського процесуального кодексу України, ст.ст. 297, 328 Цивільного процесуального кодексу України, ст. ст. 189, 214 Кодексу адміністративного судочинства України). На нашу думку, ці положення порушують конституційний принцип рівності учасників судового процесу. Тому видається доцільним зрівняти права прокурора з правами інших учасників процесу щодо оскарження судових рішень в апеляційному та касаційному порядку.

Список використаної літератури:

1. Закон і справедливість. Результати діяльності у 2016 році // Вісник прокуратури. — 2017. — № 2. — С. 7–13.
2. Наулік Н. Захист прокурором інтересів держави в умовах конституційних змін / Н. Наулік, О. Казак // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. — 2016. — № 4(12). — С. 138–145 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/12-2016/naulik.pdf>
3. Руденко М. Модель представницької функції прокуратури у контексті нових конституційних змін (щодо правосуддя) / М. Руденко // Вісник Національної академії прокуратури України. — 2016. — № 4. — С. 30–35.

ПИТОМЕЦЬ А. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри організації судових та правоохоронних органів, адвокат,
Голова Комітету по роботі з молодими адвокатами
Ради адвокатів Одеської області

ВИКОРИСТАННЯ АДВОКАТОМ СПІРНИХ ПОЛОЖЕНЬ КПК УКРАЇНИ НА КОРИСТЬ ПОЗИЦІЇ ЗАХИСТУ

На перший погляд положення КПК України є достатньо зрозумілими і не двозначними, однак, на практиці можуть виникати ситуації щодо неоднозначного застосування вказаних положень. Тому в процесі адвокатської діяльності було б професійно неправильно не виявляти й не застосовувати недосконалі положення КПК України для захисту.

Особливу увагу хотілося б звернути положенням КПК України щодо обов'язку суду роз'яснити обвинуваченому суть обвинувачення. Частина 1 ст. 348 КПК України встановлює, що після оголошення обвинувачення головуючий встановлює особу обвинуваченого, з'ясовуючи його прізвище, ім'я, по батькові, місце і дату народження, місце проживання, заняття та сімейний стан, роз'яснює йому суть обвинувачення і запитує, чи зрозуміле воно йому, чи визнає він себе винним і чи бажає давати показання [1].

Дивно те, що законодавець не зазначив, яким чином суд має роз'яснювати суть обвинувачення, що має робити суд, якщо обвинувачення особі незрозуміле або обвинувачений взагалі не відповідає на це питання суду.

Проте без виконання такого формального обов'язку (роз'яснення суті обвинувачення) суд позбавлений можливості рухатись далі в процесі. Адже п. 1 ч. 3 ст. 42 КПК України встановлює, що обвинувачений має право знати, у вчиненні якого кримінального правопорушення його